

zero.O.nul

2/12/16–14/1/17

galerie petr žaloudek

Zero

ist die Stille. Zero ist der

Anfang. Zero ist rund. Zero dreht sich.

Zero ist der Mond. Die Sonne ist Zero.

Zero ist weiss. Die Wüste Zero. Der Himmel
über Zero. Die Nacht - . Zero fließt. Das Auge

Zero. Nabel. Mund. Kuss. Die Milch ist rund. Die

Blume Zero der Vogel. Schweigend. Schwebend. Ich

esse Zero, ich trinke Zero, ich schlafe Zero, ich wache

Zero, ich liebe Zero. Zero ist schön. dynamo dynamo

dynamo. Die Bäume im Frühling, der Schnee, Feuer,

Wasser, Meer. Rot orange gelb grün indigo blau violett

Zero Zero Regenbogen. 4 3 2 1 Zero. Gold und

Silber, Schall und Rauch Wanderzirkus Zero.

Zero ist die Stille. Zero ist der Anfang.

Zero ist rund. Zero ist

Zero

zero.O.nul

Koncem padesátých a především začátkem šedesátých let přicházejí v západní Evropě ke slovu nové umělecké tendence, iniciované touhou mladé generace po změnách. Téměř jednotným společným jmenovatelem bylo odmítání dobové informelní tvorby, přestože se jí mnozí autoři ve svých počátcích také nevyhnuli, a nahrazení její existenciální temnosti diametrálně odlišným projevem. K nejzásadnějším uměleckým událostem druhé poloviny dvacátého století patří bezesporu vznik skupiny ZERO, u jejíhož založení stáli v roce 1957 dva názorově spříznění němečtí malíři, Heinz Mack a Otto Piene. O čtyři roky později se k této filozoficky zaměřené dvojici přidává živelnější Günther Uecker, a tehdy také začíná intenzivní spolupráce se zahraničními kolegy. Ke skupině, jejíž název odkazuje k novému počátku v poválečném vývoji výtvarného umění a která svými aktivitami upoutávala stále větší pozornost, se volně připojovali další, podobně smýšlející umělci a vzájemnou korespondencí, diskusemi, experimentálními akcemi a hlavně společnými výstavami se navzájem konfrontovali a obohacovali. Je důležité zdůraznit zásadní fakt, že ZERO bylo volné sdružení umělců s obdobným názorem a nepředstavovalo typickou skupinu v pravém slova smyslu. Existoval sice takzvaný ZERO manifest, poeticky vyjádřená filozofie hnutí, avšak neexistovalo žádné členství, žádná pravidla a ani skupinové stanovy. Z tohoto důvodu se prakticky nedá definovat, kdo a do jaké míry k ZERO patřil, jediným vodítkem je účast na společných výstavách.

V sousedním Nizozemí vzniká v roce 1961 pod vlivem německého vzoru skupina nul (Armando, Jan Henderikse, Henk Peeters, Jan Schoonhoven, částečně s nimi společně vystavoval *herman de vries*). Její zaměření bylo poměrně blízké ideálům düsseldorfského hnutí. Příbuznou filozofii a obdobnou výtvarnou řeč se stále početnější základnou umělců nalézají například francouzští, radikálně tvořící kolegové Yves Klein a Jean Tinguely, hlásící se k takzvaným novým realistům sdruženým kolem teoretika Pierra Restanyho, či François Morellet ze skupiny GRAV. V sousedním Švýcarsku k nim patřil Christian Megert, díky jehož kontaktům a organizačním schopnostem výše zmínění umělci vystavovali před švýcarským publikem. Velmi důležité byly také vazby na milánskou scénu, kterou představovali především Enrico Castellani a Piero Manzoni. A takřka duchovním otcem se pro všechny stává o generaci starší Lucio Fontana.

Tehdejší tvorbu charakterizují především osvobozující reakce na temný válečný čas, tedy práce se svobodou prostoru, se světlem a jeho reflexemi. Zároveň umělce ovlivňovaly i převratné technické objevy, mezi které patřily hlavně první lety do kosmu. Touha po naprosto novém začátku byla logickou negací nedávno minulého strachu a ponuřosti. Touha začít úplně znovu, tedy od nuly. Velmi často užívaná bílá barva a práce se zrcadlícími materiály v dílech představují jakési čisté znovuzrození, radikálními uměleckými aspekty se stávají seriální řazení, vibrace, monochromie a používání

nových prostředků v malbě, jako byla například malba ohněm, kouřem, pohyblivé objekty či pravidelné struktury z hřebíků a reliéfy z nalezených předmětů.

ZERO časem získalo mezinárodní přesah a zprvu rozpačité názory veřejnosti, překvapené zcela novou, často experimentální formou umění a s ní spojenou filozofií, se postupně mění a celé hnutí získává nejen uznání, ale stává se stále důležitější součástí tehdejší umělecké scény. Postupem času se umělecké aktivity rozšiřují a celé řady výstav se zúčastňuje stále více autorů. Tím se však pomalu začíná vytrácet počáteční energie a ryzí nadšení pro původní ideály. Začínalo hrozit reálné nebezpečí, že by ZERO mohlo snadno ztratit přesvědčivost a stát se pouhým dobovým stylem. Proto se nakonec Heinz Mack rozhodl činnost skupiny po deseti letech ukončit. Slavnostní rozloučení se konalo na půlnočním plese na nádraží Rolandseck v Remagenu, jemuž 25. listopadu 1966 předcházelo zahájení výstavy tří zakladatelů hnutí ZERO v prostorách městských sbírek v nedalekém Bonnu. Výstava měla oficiálně udělat závěrečnou tečku za společnou epochou a umělci měli dále pokračovat vlastní cestou. Neznamenalo to ovšem, že umělecký jazyk jednotlivých, v té době již vyzrálých autorů se tím nějak zásadně proměnil. Vyvíjel se na základech a vlivu desetileté skupinové spolupráce přirozeně dál, tak jako celé hnutí svoji pozoruhodnou existencí bezesporu ovlivnilo dějiny světového umění a další generace mladších výtvarníků, ať už si to tito přiznají, anebo to budou odmítat.

Hodnotit význam skupiny ZERO v kontextu následných padesáti let, poznamenaných záplavou nejrůznějších pokusů o kulturní změny, a v konfrontaci s pozdějšími uměleckými vlnami je dnes logicky snadnější, než tomu bylo dříve. Historik umění pracující s jistými a dobou prověřenými fakty to má o poznání lehčí než dobový teoretik, který musí v současné umění věřit, rozpoznat jeho kvality a přínosnou původnost. Tak revoluční umění, jaké ve své době přinášelo ZERO, se logicky nemohlo zalíbit široké veřejnosti. Výstavy byly nezřídka terčem posměchu bulvárních novin a všem tehdejším zastáncům jejich tendencí patří dnes o to větší respekt.

V současnosti se stali z mladých umělců, kteří kdysi svá díla mohli díky skupinovým aktivitám sice vystavit, ale jen stěží prodat, vyhledávaní a na trhu patřičně cenění, nezřídka až nedostupní autoři. O to těžší to dnes samozřejmě máme my, menší galerie, pokud se fenoménu ZERO chceme věnovat. Výběr vystavených děl tedy tradičně zrcadlí náš názor, ale zároveň podléhá omezením, která s sebou enormní zájem trhu o hnutí přinesl. Cílem výstavy bylo nejen konfrontovat některé autory patřící k ZERO, ale především prezentovat díla, která vznikla většinou dlouho po jeho oficiálním rozpuštění, a která přesto dokládají, že přesně před padesáti lety skončilo ZERO jen formálně a že i mladší díla jeho odkaz i ducha v sobě nesou dál.

Petr Žaloudek

zero.O.nul

Ende der fünfziger und vor allem Anfang der sechziger Jahre melden sich in Westeuropa neue künstlerische Tendenzen zu Wort. Treibende Kraft ist dabei die Sehnsucht der jungen Generation nach Veränderungen. Der gemeinsame Nenner ist fast immer die Ablehnung der zeitgenössischen informellen Kunst, obwohl sich viele Künstler in ihren Anfängen keineswegs vor ihr scheuten, und die Ersetzung ihrer existenziellen Düsterei durch einen Ausdruck, der sich davon diametral unterschied. Zu den entscheidendsten künstlerischen Ereignissen der zweiten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts gehört zweifellos die Gründung der Gruppe ZERO, an deren Wiege 1957 zwei geistesverwandte deutsche Künstler standen – Heinz Mack und Otto Piene. Vier Jahre später gesellte sich zu diesen beiden philosophisch ausgerichteten Künstlern der spontanere Günther Uecker hinzu, und damals beginnt auch eine intensive Zusammenarbeit mit ausländischen Kollegen. Der Gruppe, deren Name auf einen neuen Anfang in der Entwicklung der Nachkriegskunst verweist und die mit ihren Aktivitäten immer größere Aufmerksamkeit erregte, schlossen sich lose noch weitere, ähnlich denkende Künstler an, und durch ihre Korrespondenz und gemeinsamen Diskussionen, ihre experimentellen Aktionen und vor allem durch ihre gemeinsamen Ausstellungen konfrontierten und bereicherten sie sich gegenseitig. Es ist wichtig, die grundlegende Tatsache zu betonen, dass ZERO ein lockerer Zusammenschluss von Künstlern mit ähnlichen Ansichten war und keine typische Gruppe im eigentlichen Sinne darstellte. Es gab zwar das sogenannte ZERO-Manifest, die poetisch formulierte Philosophie der Bewegung, es gab aber keine Mitgliedschaft, keine Regeln und auch keine Gruppensatzung. Aus diesem Grund lässt sich praktisch nicht definieren, wer in welchem Maße zu ZERO gehörte, der einzige Anhaltspunkt ist die Teilnahme an gemeinsamen Ausstellungen.

In den benachbarten Niederlanden entsteht 1961 unter dem Einfluss des deutschen Vorbilds die Gruppe „nul“ (Armando, Jan Henderikse, Henk Peeters, Jan Schoonhoven, teilweise stellte auch *herman de vries* mit ihnen gemeinsam aus). Ihre Ausrichtung stand den Idealen der Düsseldorfer Bewegung relativ nahe. Zu einer vergleichbaren Philosophie und einer ähnlichen künstlerischen Sprache mit wachsender Anhängerschaft unter den Künstlern finden zum Beispiel die französischen, in ihrer Kunst radikalen Kollegen Yves Klein und Jean Tinguely. Diese hatten sich den sogenannten Neuen Realisten angeschlossen, die sich um den Theoretiker Pierre Restany und François Morellet aus der Gruppe GRAV scharten. In der benachbarten Schweiz gehörte Christian Megert dazu, dessen Kontakten und Organisationstalent es zu verdanken war, dass die oben genannten Künstler vor Schweizer Publikum ausstellen konnten. Sehr wichtig waren auch die Verbindungen zur Mailänder Szene, die vor allem Enrico Castellani und Piero Manzoni repräsentierten. Und der eine Generation ältere Lucio Fontana wird für sie alle zu einer Art geistigem Vater.

Charakteristisch für die damalige Kunst ist vor allem die befreiend wirkende Reaktion auf die düstere Zeit des Krieges, also die Arbeit mit der Freiheit des Raums, mit Licht und Lichtreflexen. Gleichzeitig wurden die Künstler auch von bahnbrechenden technischen Neuerungen beeinflusst, zu denen vor allem die ersten Raumflüge gehörten. Die Sehnsucht nach einem ganz neuen Anfang war die logische Gegenreaktion auf die noch nicht lange überstandene Angst und Düsternis. Die Sehnsucht, ganz von vorn, also bei null zu beginnen. Die sehr häufig verwendete Farbe Weiß und die Arbeit mit spiegelnden Materialien in den Werken verkörpern eine Art reine Wiedergeburt; serielle Reihungen, Vibrationen, Monochromie und die Verwendung neuer Mittel in der Malerei, wie beispielsweise das Malen mit Feuer und Rauch, bewegliche Objekte, regel-

mäßige Strukturen aus Nägeln und Reliefs aus Fundstücken entwickeln sich zu radikalen Aspekten der Kunst.

ZERO entfaltete im Laufe der Zeit internationale Wirkung und die zunächst verlegenen Reaktionen der Öffentlichkeit, die von dieser völlig neuen und oftmals experimentellen Kunstform und der mit ihr verbundenen Philosophie überrumpelt worden war, wandeln sich allmählich und die Bewegung erlangt nicht nur Anerkennung, sondern wird zu einem immer wichtigeren Teil der damaligen Kunstszene. Im Laufe der Zeit weiten sich die künstlerischen Aktivitäten aus und es finden zahlreiche Ausstellungen statt, an denen immer mehr Künstler teilnehmen. Dadurch gehen jedoch nach und nach die anfängliche Energie und die unverfälschte Begeisterung für die ursprünglichen Ideale verloren. Es drohte die reale Gefahr, dass die ZERO-Bewegung ihre Überzeugungskraft verlieren und zur bloßen Modeströmung werden könnte. Deshalb beschloss Heinz Mack schließlich, die Tätigkeit der Gruppe nach zehn Jahren zu beenden. Der feierliche Abschied fand bei einem Mitternachtsball auf dem Bahnhof Rolandseck in Remagen statt. Dem ging am 25. November 1966 die Eröffnung einer Ausstellung der drei ZERO-Gründer in den Räumen der Städtischen Kunstsammlungen im nahegelegenen Bonn voraus. Die Ausstellung sollte offiziell einen Schlusspunkt hinter die gemeinsame Epoche setzen und die Künstler sollten von nun an ihre eigenen Wege gehen. Dies bedeutet jedoch nicht, dass sich die künstlerische Sprache der einzelnen, in dieser Zeit bereits reifen Künstler dadurch grundsätzlich verändert hätte. Sie entwickelte sich auf der Basis und unter dem Einfluss der zehnjährigen Zusammenarbeit in der Gruppe auf natürliche Weise weiter, so wie die ganze Bewegung durch ihre bemerkenswerte Existenz zweifellos die Geschichte der internationalen Kunst und weitere Generationen jüngerer Künstler – ob sie das zugeben mögen oder nicht – beeinflusste.

Die Bedeutung der Gruppe ZERO im Kontext der darauf folgenden fünfzig Jahre, die von einer Flut verschiedenster Bemühungen um kulturelle Veränderungen geprägt waren, und in der Konfrontation mit späteren künstlerischen Strömungen zu bewerten, ist heute natürlich einfacher als früher. Ein Kunsthistoriker, der mit gesicherten und durch die Zeit verifizierten Fakten arbeitet, hat es natürlich deutlich leichter als ein damaliger Theoretiker, der an die Kunst seiner Zeit glauben, ihre Qualität und ihre fruchtbare Originalität erkennen musste. Eine so revolutionäre Kunst, wie sie seinerzeit von ZERO hervorgebracht wurde, konnte logischerweise nicht bei der breiten Öffentlichkeit auf Anklang stoßen. Die Ausstellungen waren nicht selten Zielscheibe für den Spott der Boulevardpresse und allen damaligen Verfechtern der dort gezeigten Tendenzen gebührt heute umso größerer Respekt.

Inzwischen sind aus den jungen Künstlern, die einst ihre Arbeiten dank der Aktivitäten der Gruppe zwar ausstellen, aber doch nur schwer verkaufen konnten, gefragte und auf dem Markt gebührend gewürdigte Künstler geworden, deren Werke oft nur schwer zu bekommen sind. Umso schwieriger ist es heute natürlich für kleinere Galerien wie uns, wenn wir uns mit dem Phänomen ZERO befassen wollen. So spiegelt die Auswahl der ausgestellten Werke zwar wie immer unsere Sicht der Dinge wider, wird aber gleichzeitig durch das enorme Interesse des Marktes an dieser Bewegung limitiert. Ziel der Ausstellung war es, nicht nur mehrere ZERO-Künstler einander gegenüberzustellen, sondern vor allem Werke zu präsentieren, die meist lange nach der offiziellen Auflösung der Gruppe entstanden sind und dennoch belegen, dass ZERO vor genau fünfzig Jahren nur formal ein Ende fand und dass auch die jüngeren Werke das Erbe und den Geist der Bewegung weitertragen.

Petr Žaloudek

bernard aubertin

*1934 fontenay-aux-roses, francie, †2015 reutlingen, německo
*1934 fontenay-aux-roses, frankreich, †2015 reutlingen, deutschland

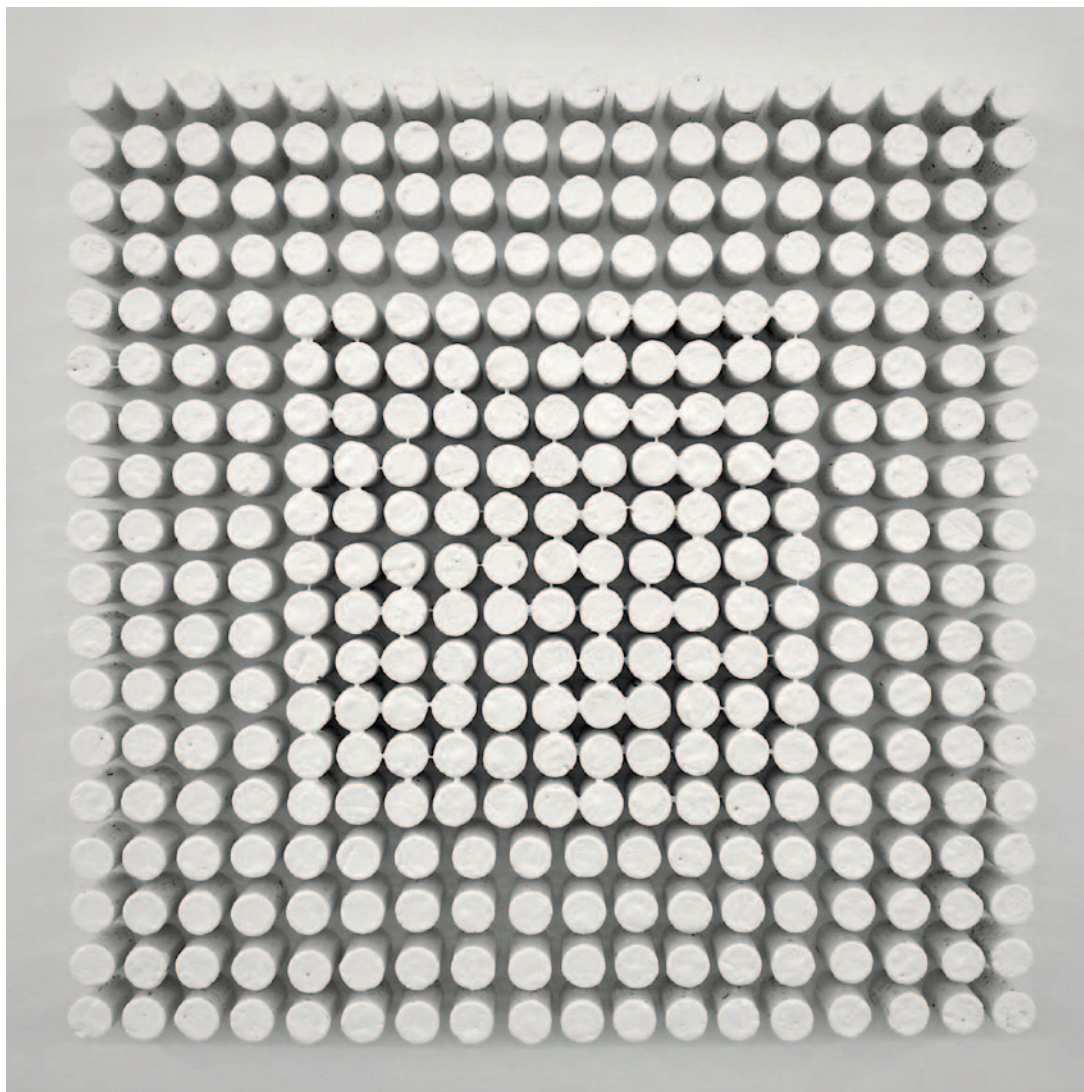
feu de hasard, 80 × 60 cm, 2009

hermann goepfert

*1926 bad nauheim, německo, †1982 antwerpen, belgie
*1926 bad nauheim, deutschland, †1982 antwerpen, belgien

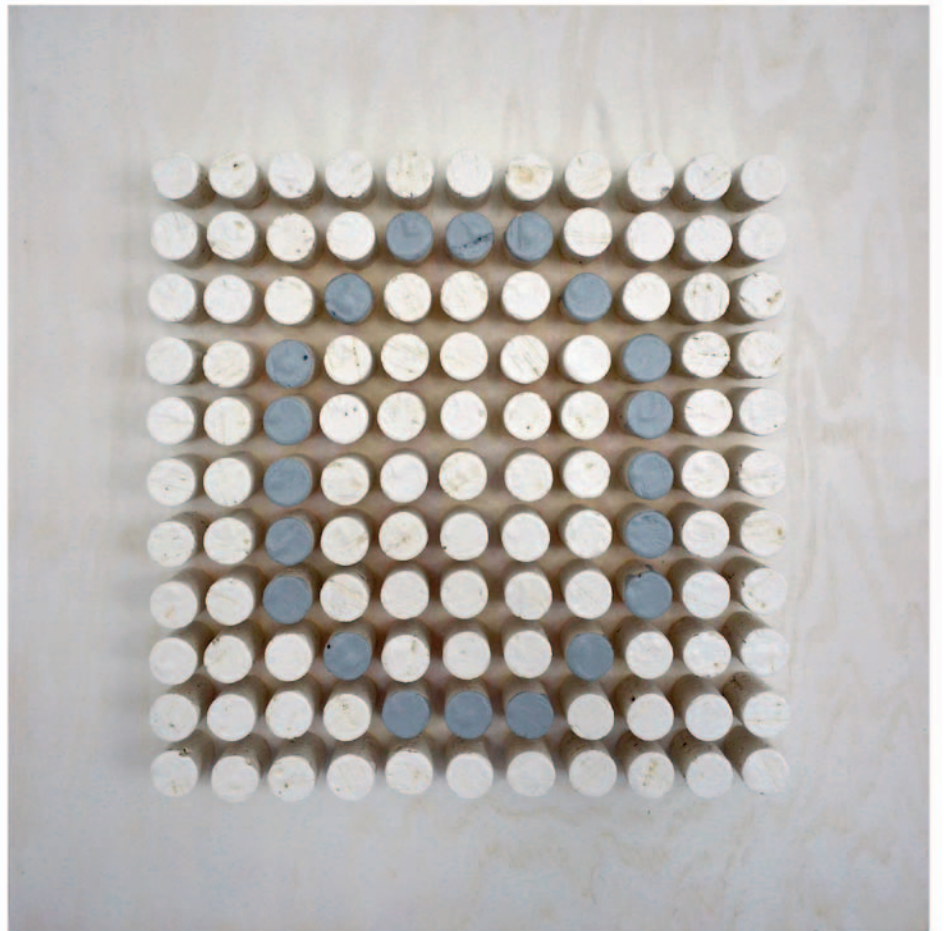

jan henderikse

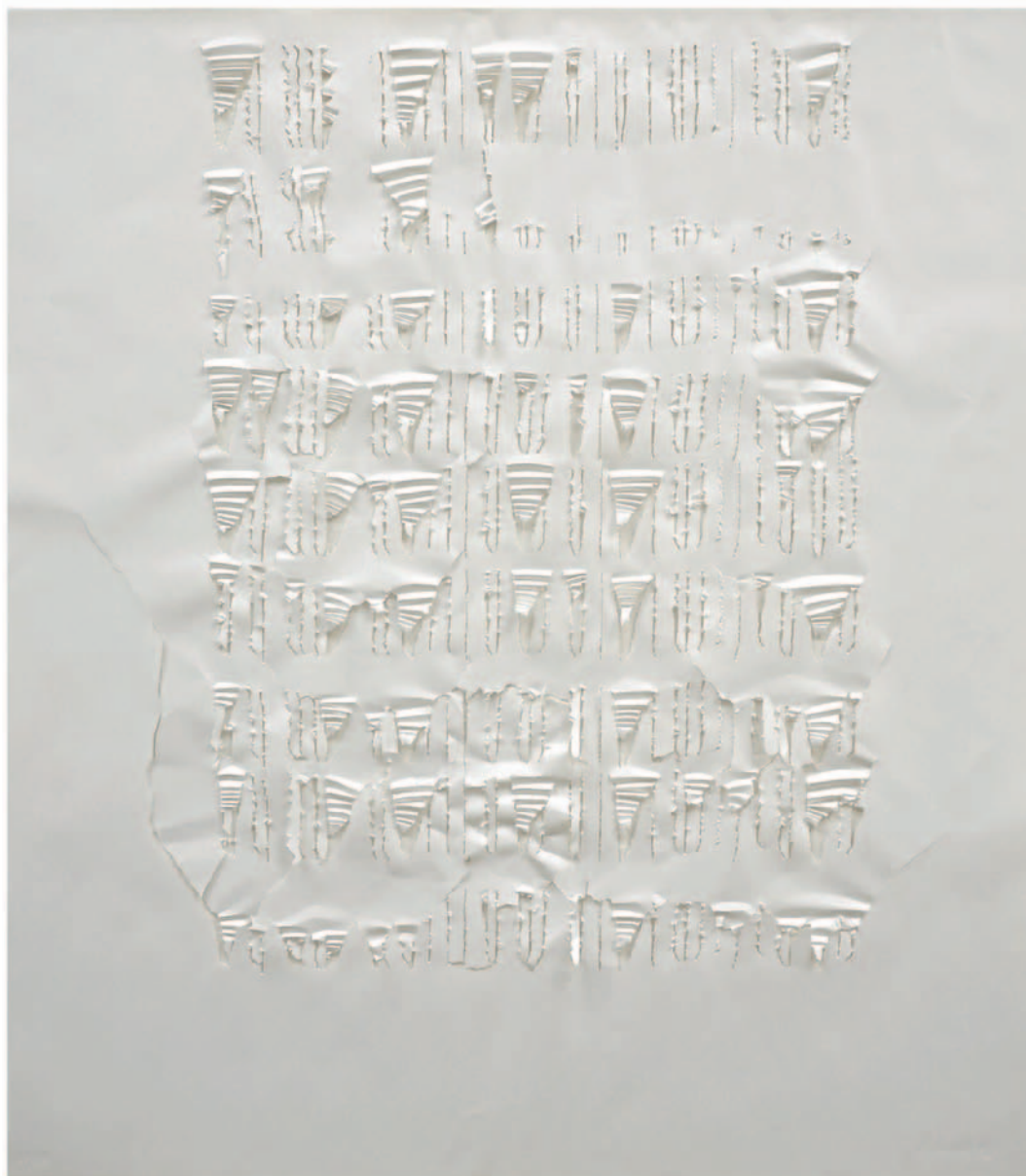
„weiss“, 65 × 65 × 7 cm, 2005

*1937 delft, nizozemí, žije a pracuje v antverpách, belgie, a v new yorku, usa
*1937 delft, niederlande, lebt und arbeitet in antwerpen, belgien, und in new york, usa

oskar holweck

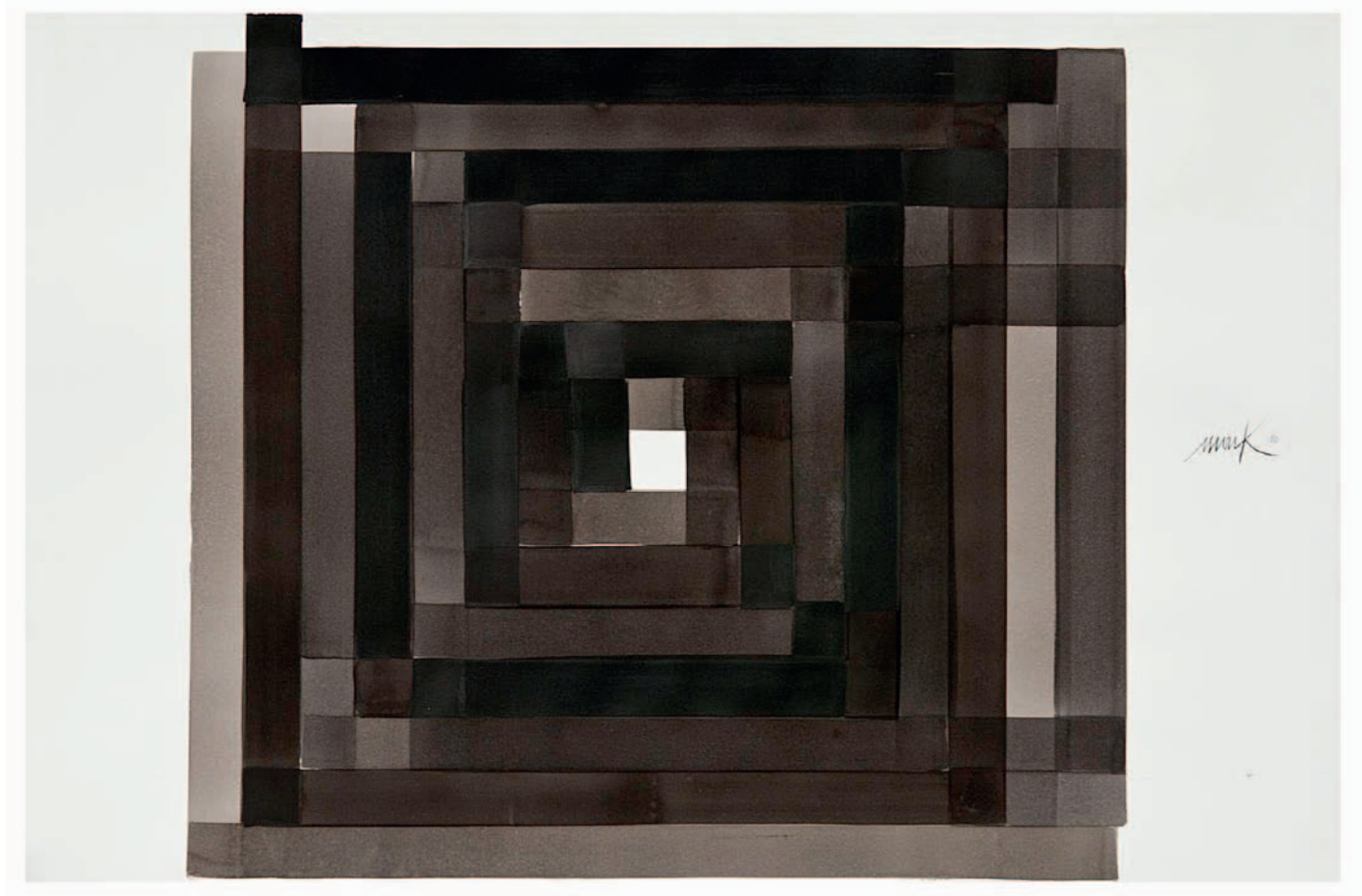
*1924 st. ingbert, †2007 st. ingbert, německo
*1925 st. ingbert, †2007 st. ingbert, deutschland

bez názvu (trhaný reliéf) / ohne titel (reißrelief), 70 × 60,5 cm, 1972

heinz mack

*1931 lollar, německo, žije a pracuje v mönchengladbachu, německo, a na ibize, španělsko
*1931 lollar, deutschland, lebt und arbeitet in mönchengladbach, deutschland, und auf ibiza, spanien

christian megert

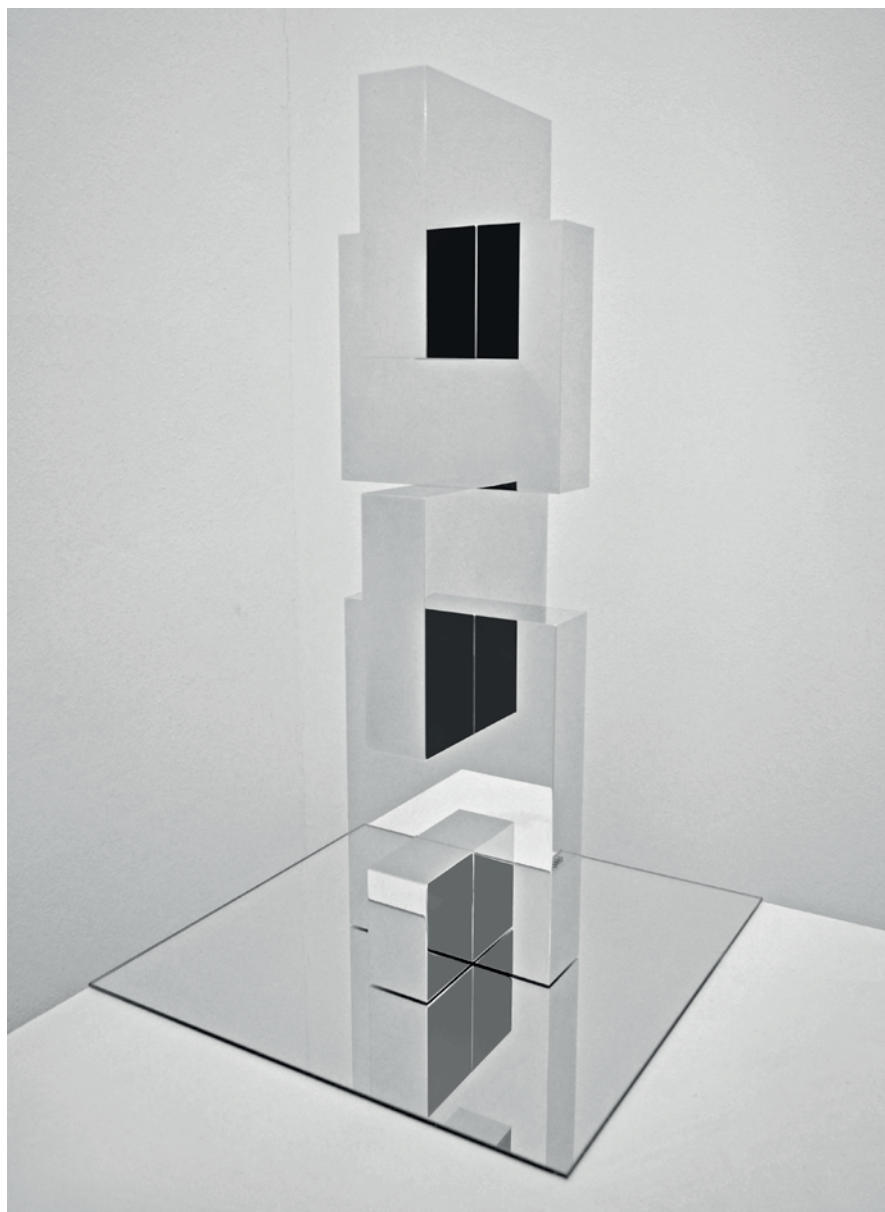
*1936 bern, švýcarsko, žije a pracuje v bernu, švýcarsko, a düsseldorfu, německo
*1936 bern, schweiz, lebt und arbeitet in bern, schweiz, und in düsseldorf, deutschland

bez názvu / ohne titel, 71,5 × 71,5 × 12,5 cm, 2014

uli pohl

*1935 mnichov, německo, žije a pracuje v arneggu, německo
*1935 münchen, deutschland, lebt und arbeitet in arnegg, deutschland

jean tinguely

*1925 fribourg, švýcarsko, †1991 bern, švýcarsko
*1925 freiburg, schweiz, †1991 bern, schweiz

bez názvu (meta-matická kresba) / ohne titel (meta-matic peinture), 40 × 40 cm, 1969

herman de vries

*1931 alkmaar, nizozemí, žije a pracuje v knetzgau, německo
*1931 alkmaar, niederlande, lebt und arbeitet in knetzgau, deutschland

herbert zangs

*1924 krefeld , †2003 krefeld, německo
*1924 krefeld , †2003 krefeld, deutschland

bez názvu / ohne titel, 41 × 60 cm, nedatováno / undatiert

Zero

ist die Stille. Zero ist der

Anfang. Zero ist rund. Zero dreht sich.

Zero ist der Mond. Die Sonne ist Zero.

Zero ist weiss. Die Wüste Zero. Der Himmel
über Zero. Die Nacht - . Zero fließt. Das Auge
Zero. Nabel. Mund. Kuss. Die Milch ist rund. Die

Blume Zero der Vogel. Schweigend. Schwebend. Ich
esse Zero, ich trinke Zero, ich schlafe Zero, ich wache
Zero, ich liebe Zero. Zero ist schön. dynamo dynamo

dynamo. Die Bäume im Frühling, der Schnee, Feuer,
Wasser, Meer. Rot orange gelb grün indigo blau violett

Zero Zero Regenbogen. 4 3 2 1 Zero. Gold und
Silber, Schall und Rauch Wanderzirkus Zero.

Zero ist die Stille. Zero ist der Anfang.

Zero ist rund. Zero ist

Zero

zero.O.nul

text — petr žaloudek
redakce / redaktion — lenka vosičková
překlad do němčiny / übersetzung ins deutsch — angela lindner
design — jožka gabriel, dusot.cz
fotografie — archiv autora
tisk / druck — tiskárna daniel

vydala / herausgegeben von
galerie petr žaloudek
na příkopě 12, praha 1

praha 2016

www.galerie-zaloudek.cz

bernard aubertin
hermann goepfert
jan henderikse
oskar holweck
heinz mack
christian megert
uli pohl
jean tinguely
herman de vries
herbert zangs